

Forsvarsdepartementet
Sendt via høringsportal

Deres referanse: 16/2773
Vår referanse: 2022/119
Dato: 27.09.2022
Publikasjonsnummer: NIM-H-2022-022

Høring om endringer i etterretningstjenesteloven

1. Innledning

Det vises til Forsvarsdepartementets høringsbrev og -notat datert 27. juni 2022.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Som ledd i dette har NIM som oppgave å gi råd til Stortinget, regjeringen og andre myndighetsorganer i spørsmål om menneskerettigheter. NIM uttaler seg i utgangspunktet ikke i noen særlig grad om hensiktsmessigheten eller prioriteringen av virkemidler for å ivareta statens menneskerettslige forpliktelser. I saker der vi finner grunn til å avgi uttalelse, er det særlig fordi lovverket kan medføre at den konkrete praktiseringen etter forholdene kan ende opp med å stride mot menneskerettighetene.

Høringen gjelder endringer i lov 19. juni 2020 om Etterretningstjenesten. Kapittel 7 og 8 i loven har ikke trådt i kraft, bortsett fra § 7-3 som trådte i kraft 2. september 2022 for å kunne utvikle og teste systemet for tilrettelagt innhenting.¹ Høringen gjelder særlig endringer i beslutningsprosedyrene for tilrettelagt innhenting, blant annet i den nevnte § 7-3.

Departementet skriver at formålet med høringen er å sikre at etterretningstjenesteloven er i samsvar med Norges menneskerettslige og øvrige internasjonale forpliktelser.² Det følger av EMDs praksis at statene har en vid skjønnsmargin når det gjelder spørsmålet om hva slags type bulkinnstillingsregime som er nødvendig for å beskytte nasjonal sikkerhet og andre essensielle nasjonale interesser mot seriøse eksterne trusler.³ Samtidig vil skjønnsmarginen knyttet til operasjonaliseringen av slike systemer være snevrere, og det

¹ E-loven: Sikrer lov hjemmel for testing og utvikling av system - [regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

² Høringsnotatet s. 4.

³ *Big Brother Watch mot Storbritannia* (58170/13, 62322/14 og 24960/15) avs. 347 og *Centrum för Rättvisa mot Sverige* (35252/08) avs. 261.

stilles krav til rettsikkerhetsgarantier.⁴ EMD har også kommet med uttalelser om det rettslige kildevernet.⁵

Det materielle kildevernbegrepet som er forutsatt i høringsnotatet, kommenteres nedenfor under punkt 2. Under punkt 3 kommenteres de endringene som er foreslått for å oppfylle de rettsikkerhetsgarantiene som følger av Grunnloven og internasjonale forpliktelser for bulkinnstillingssystemer.

Da lovforslaget var på høring forrige gang (i november 2018 – februar 2019), avga NIM en omfattende høringsuttalelse.⁶ NIM kan i stor grad vise til denne høringsuttalelsen. NIM vil, som i sin tidligere høring, fremheve at dette er et komplisert felt, både teknisk og juridisk.

2. Kildevern

I høringsuttalelsen fra 2019, særlig fra side 35, fremhevet NIM at det «kildevern» som saksbehandlingsreglene tar sikte på å beskytte trolig var for snevert angitt. NIM vil fastholde dette, og viser til gjennomgangen i uttalelsen.

Angivelsen av de opplysningene som skal vernes finnes i § 9-6, en av de bestemmelsene som nå foreslås delvis endret. Lovteksten innebærer at unntak fra behandling forutsetter at en rekke kumulative vilkår er oppfylt; 1) at opplysningene er «betrodd» noen i deres journalistiske virke, 2) at opplysningen også kan «avsløre hvem som er kilde» for den samme opplysningen, og 3) at avgiver eller mottaker av betroelsen har slik tilknytning til Norge som beskrevet, herunder at det dreier seg om virksomhet som faller inn under medieansvarsloven.

Det er særlig rettspraksis fra EMD som tegner opp området for kildevernet. Denne praksisen er basert på EMK artikkel 10, som er en generell bestemmelse om ytringsfrihet og som ikke inneholder eksakte kriterier for kildevern. Bakgrunnen for vernet er særlig hensynet til at *potensielle* kilder ikke skal demotiveres fra å komme med opplysninger. Det vil igjen kunne påvirke ytringsfrihetens individuelle og kollektive begrunnelser. Uten et solid kildevern kan ikke pressen ivareta sine viktige samfunnsroller som offentlig vaktbikkje, informasjonskanal og tilrettelegger for den offentlige samtale.⁷

Etter rettspraksisen fra EMD er det neppe noe absolutt vilkår for at opplysninger er beskyttet av kildevernet at de kan avsløre kilders identitet. I det minste må begrepet «kilde» forstås vidt, og vernet omfatter mer enn identiteten til de som betror seg med

⁴ *Ibid.*

⁵ *Big Brother Watch* avs. 442 flg.

⁶ Vår ref. NIM-H-2019-004. Høringsuttalelsen er tilgjengelig her: [Høringsuttalelse - Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten - Norges institusjon for menneskerettigheter \(nhri.no\)](#)

⁷ Jf. bl.a. *Goodwin mot Storbritannia* (17488/90) avs. 39-40, *Sanoma Uitgevers B.V. mot Nederland* (38224/03) avs. 50 og *Financial Times mfl. mot Storbritannia* (821/03) avs. 59-63.

opplysninger til mediene. Også opplysningene i seg selv, uten hensyn til om det fremkommer hvem som har bragt dem til for eksempel en journalist, kan være vernet. EMDs sak om Sanoma Uitgevers handlet eksempelvis om tilgang til fotografier av hvem som hadde deltatt i et ulovlig gateløp med biler.⁸ Det var tale om å verne anonymiteten til deltakerne i løpet, ikke kildene til informasjon. I Høyesteretts sak om filmskaperen Ulrik Rolfen var det også tale om «kilder» i betydningen avbildede personer, ikke identiteten til informanter i snever forstand.⁹

At andre enn journalister kan påberope seg kildevern, ble fastslått av Høyesterett allerede i saken om boken «Edderkoppen».¹⁰ Her ble forfatterne av en dokumentarisk bok om en kjent møbelhandler gitt rett til kildevern etter tvistemålsloven § 209a. Den ovennevnte saken om filmskaper Rolfen er et annet eksempel på en slik vid forståelse.

NIM viser i denne forbindelse også til at EMD i flere avgjørelser som knytter seg til pressens kildevern, har vist til pressens behov for å ivareta sine viktige samfunnsroller som offentlig vaktbikkje, informasjonskanal og tilrettelegger for den offentlige samtale.¹¹ Domstolen har også i sin praksis tilkjennegitt at også NGO-er som arbeider med saker av offentlig interesse, fungerer som en offentlig vaktbikkje.¹² Tilsvarende gjelder også for andre som formidler informasjon i egenskap av å være en offentlig vaktbikkje, slik som akademiske forskere og forfattere som skriver litteratur av offentlig interesse.¹³

Omfanget av kildevernet basert på EMK artikkel 10 illustreres dessuten av en anbefaling om kildevern avgitt av Europarådets ministerkomite i 2000.¹⁴ Under «principle 2» uttales det her at kildevernet også bør gjelde «other persons who, by their professional relations» med for eksempel journalister, er i besittelse av slik informasjon.

Som fremhevet i NIMs høringsuttalelse fra 2019, må kildevernet gjelde selv om de aktuelle opplysningene ikke besittes av kilden selv eller for eksempel en journalist. Siden høringsnotatet ikke tar opp spørsmål om endring av kriteriene om hvem som omfattes av kildevernet, vil NIM først og fremst fremheve at reelle spørsmål om kildevern nok kan oppstå i flere tilfeller enn det lovteksten og høringsnotatet forutsetter. Det er det viktig at spørsmålene blir behandlet på en tilstrekkelig grundig og uavhengig måte.

⁸ *Sanoma Uitgevers B.V. mot Nederland* (38224/03) avs. 10-22. Se EMDs vurdering av spørsmålet om inngrep i art. 10 i avs. 59 flg.

⁹ HR-2015-2308-A.

¹⁰ HR-1992-10-A.

¹¹ Jf. bl.a. *Goodwin mot Storbritannia* (17488/90) avs. 39–40, *Sanoma Uitgevers B.V* avs. 50 og *Financial Times og andre mot Storbritannia* (821/03) avs. 59–63.

¹² *Animal Defenders International mot Storbritannia* (48876/08) avs. 103.

¹³ *Magyar Helsinki Bizottság mot Ungarn* (18030/11) avs. 168.

¹⁴ Recommendation No. R (2000)7.

I høringsnotatets kapittel 6, om økonomiske og administrative konsekvenser, heter det at «[a]ntall kildevernsaker forventes å være meget få. Kostnadene ved å behandle disse for retten er derfor ikke vesentlige».

Det er mulig at bemerkningen om kostnader bare er myntet på saker som forelegges domstolen etter forslaget § 9- 6 tredje ledd, med spørsmål om allerede identifiserte inngrep i kildevernet likevel skal tillates. Dette innebærer i så fall at høringsnotatet ser for seg at slike saker sjelden vil bli forelagt domstolene, og at de øvrige beslutningene som nå foreslås lagt til domstolene heller ikke vil kreve særlig arbeidsinnsats for å vurdere spørsmål om kildevern.

NIMs oppfatning er at det er krevende avveininger som må foretas når det oppstår spørsmål om grensetilfeller for kildevernet.

Samlet sett kan dette medføre en bekymring for at potensielle kilder oppfatter den reelle beskyttelsen som så svak at tilliten til å være sikret anonymitet uthules. Når det etableres kontrollordninger, er det viktig at det ikke etterlates inntrykk av at etterretningstjenesten har hånd om hva som er gjenstand for kontroll. Et slikt inntrykk kan få kilder til å avstå fra å komme frem med informasjon. Domstolene har lagt til grunn at selv tendenser til en slik «nedkjølende effekt» bør unngås, selv om kostnadene blir betydelige.¹⁵

Forslaget om tilrettelagt innhenting er svært komplisert. Den mulige nedkjølende effekt vil ha sin effekt på et publikum som i praksis ikke kan overskue regelverket. Dersom regelverkets *materielle* bestemmelser om kildevern i tillegg oppfattes som snevre, kan det i seg selv ha en nedkjølende effekt.

Etter NIMs syn bør departementet derfor søke å klarlegge kildevernets grenser i en eventuell proposisjon.

Høringsnotatets forslag til *prosessuelle* avgjørelser ved domstolene kommenteres nedenfor. Uansett hvilke løsninger som velges er det et hovedpoeng for NIM å understreke at de som skal prøve spørsmål om tilrettelagt innhenting må gis *tilstrekkelige ressurser og informasjon* slik at prøvingen blir reell, og at publikum og mulige kilder kan ha tillit til ordningen.

¹⁵ «Runesteinsaken», HR-2010-1945-A er særlig illustrerende. Saken gjaldt spørsmålet om en nettavis kunne pålegges å utlevere IP-adressen til en person som på nettet hadde fortalt at han hadde funnet en runestein, som sakens sakkyndige omtalte som et «meget sjeldent, ja unikt funn». Det ble lagt til grunn at fornminnet ville gå tapt om finneren forble anonym. I avveiningen mellom disse interessene uttalte Høyesterett i avsnitt 62 at «[v]ed vurderingen av om det her skal gjøres unntak fra kildevernet, finner jeg det riktig å legge til grunn den mer langsiktige effekten av å skulle gjøre unntak – den såkalte «chilling effect», som ble fremholdt blant annet i Rt-1992-39 (på side 49) og Goodwinsaken (EMD-1990-17488). I det lange løp er det en risiko for at en mer utstrakt bruk av vitneplikt vil kunne medføre at viktige kilder blir borte.»

3. Beslutning om tilrettelegging

3.1. Innledning

I tillegg til vurderinger om kildevern som er kommentert ovenfor, omhandler det aktuelle høringsnotatet særlig forslag til endringer av hvem som skal beslutte tilrettelagt innhenting.

I det følgende konsentreres kommentarene til den endring at beslutning om speiling som grunnlag for søk og innhenting etter § 7-3 legges til domstolen. Ut over det som er behandlet i NIMs forrige uttalelse blir temaet derved særlig om denne domstolskontrollen blir tilstrekkelig for å oppfylle de kravene som nå er ytterligere presisert gjennom europeisk rettspraksis. Spørsmålet etter NIMs syn er først og fremst om tilstrekkelige ressurser og informasjon vil bli gjort tilgjengelig for domstolene for at de skal kunne foreta en reell prøving.

Domstolen skal imidlertid ikke befatte seg med innhenting fra først av. Etter forslaget til endret § 7-3 er det fortsatt sjefen for Etterretningstjenesten som treffer beslutning om speiling frem til begjæring til retten fremsettes. Dette reiser spørsmål om denne fremgangsmåten har tilstrekkelige rettsikkerhetsgarantier på dette innledende stadiet, blant annet på bakgrunn av adgangen til oppbevaring, adgangen til senere retroaktive søk, og hensynet til sensitivt materiale som advokatkorrespondanse og materiale underlagt kildevern. Det forhold at § 7-3 allerede er satt i kraft for visse formål kommenteres i avsnitt 3.5 nedenfor.

EOS-utvalget skal fortsatt være en sentral kontrollinstans, og EOS-utvalgets rolle kommenteres i avsnitt 3.4. nedenfor.

NIM vil innledningsvis understreke at det er vanskelig å sammenlikne det systemet som nå foreslås med de bulkinnsamlingssystemene som er vurdert av EMD.¹⁶ EMD peker imidlertid på enkelte generelle prinsipper som vil kunne ha relevans ved vurderingen av det foreslåtte norske systemet.

På grunn av misbrukspotensialet ved bulkinnsamlingssystemer er det behov for tilstrekkelige og effektive sikkerhetsmekanismer.¹⁷ Vurderingen av om kravene er oppfylt (i den enkelte sak), avhenger av alle omstendighetene i saken, for eksempel art, omfang og varighet av mulige tiltak, begrunnelsen som kreves for å beordre dem, myndigheten som autoriserer, utfører og overvåker tiltakene, og hva slags klageadgang og rettsmidler som finnes i nasjonal lovgivning.¹⁸

¹⁶ Som domstolen selv er inne på, kan systemene konseptuelt og funksjonelt variere utfra lokale forskjeller, jf. *Centrum för Rättvisa* avs. 366.

¹⁷ *Centrum för Rättvisa* avs. 253 og *Big Brother Watch* avs. 339.

¹⁸ *Ibid.*

EMD har i de to storkammerdommene om bulkinnamlingsregimer uttalt:

«Therefore, in order to minimise the risk of the bulk interception power being abused, the Court considers that the process must be subject to “end-to-end safeguards”, meaning that, at the domestic level, an assessment should be made at each stage of the process of the necessity and proportionality of the measures being taken; that bulk interception should be subject to independent authorisation at the outset, when the object and scope of the operation are being defined; and that the operation should be subject to supervision and independent ex post facto review. In the Court’s view, these are fundamental safeguards which will be the cornerstone of any Article 8 compliant bulk interception regime (see also the report of the Venice Commission, at paragraph 197 above, which similarly found that two of the most significant safeguards in a bulk interception regime were the authorisation and oversight of the process)».¹⁹

Som i høringsuttalelsen fra 2019, vil NIM fremheve at loven regulerer teknologi som er vanskelig å forstå fullt ut, og at lovens tekst er forholdsvis knapp. Som følge av dette er det lett å overse viktige problemstillinger. I det følgende har NIM valgt å knytte an til nokså grunnleggende utgangspunkter.

3.2. Beslutninger ved domstolene

NIM merker seg at departementet i større grad enn tidligere går inn for domstolskontroll ved søk og innhenting. Dette er klart en endring i retning av de kriteriene som EMD etterspør, og som bedre ivaretar hensynene til uavhengighet.

EMDs praksis må imidlertid forstås slik at prosedyrene må legge til rette for at domstolskontrollen *innholdsmessig* er tilstrekkelig, for eksempel ved at domstolen gis tilstrekkelig informasjon og ressurser, og at berørte parter interesser ivaretas. Dette hensynet til *forsvarlig* behandling må anses som grunnleggende og uttrykkes ved at behandlingen må innebære «adequate and effective guarantees against abuse».²⁰ Dette vilkåret videreutviklet EMD i sakene om bulkinnhenting for å «reflect the specific features of a bulk interception regime».²¹ Når det utformes et regime for tilrettelagt innhenting som er annerledes enn sakene som ble behandlet ved EMD, er det viktig at dette utgangspunktet fastholdes.

¹⁹ *Big Brother Watch* avs.350 og *Centrum för Rättvisa* avs. 264.

²⁰ *Centrum för Rättvisa* avs. 253 og *Big Brother Watch* avs. 339.

²¹ *Centrum för Rättvisa* avs. 261 og *Big Brother Watch* avs. 347.

NIM vil bemerke at loven selv i liten grad beskriver domstolens prøvelse. I avsnitt 2 ovenfor har vi pekt på at høringsnotatets kapittel om økonomiske og administrative konsekvenser forutsetter at det ikke vil påløpe vesentlige kostnader.

Ordlyden i forslagets § 7-3 innebærer at retten skal få en begjæring som «gjør at retten kan prøve» de temaene som angis i bestemmelsens tredje ledd. NIM er likevel i tvil om hvor utfyllende denne dokumentasjonen er forutsatt å være.

I høringsnotatet er det uttalt at:

«Det er likevel grunn til å understreke at verdien av en slik overprøving ved retten ikke må overdrives. De forhold som tingretten skal prøve, faller utenfor hva en dommer normalt er forutsatt å vurdere og gjelder en vurdering som forutsetter omfattende innsikt i alle deler av trusselbildet mot Norge og norske interesser. Det vil derfor være naturlig å anta at domstolen vil se hen til de regelmessige vurderinger av trusselbildet som blant annet fremkommer av Etterretningstjenestens og PSTs graderte vurderinger. Disse fremlegges også for offentligheten i ugraderte versjoner.»²²

NIM vil understreke at de fullmakter og prosessuelle garantier en myndighet forvalter er relevante for å avgjøre om et rettsmiddel er effektivt.²³ Vi viser i denne sammenheng til våre innspill som fremholdt i forrige høringsrunde vedrørende etterretningstjenestens begjæringer og rettens kjennelser.²⁴ Det er noe uklart for NIM hvordan det her legges opp til at domstolene skal settes i stand til å foreta de vurderingene av nødvendighet og forholdsmessighet, av potensielt gradert materiale, som forutsettes av EMD.

Lovens kapittel 8 inneholder regler om domstolsprøving. Etter § 8-3 kan retten beslutte å avholde muntlige forhandlinger. Etter § 8-2 skal begjæring inneholde «det faktiske og rettslige grunnlaget» for søk eller innhenting. Heller ikke her er det bestemt noe nærmere hvor utfyllende materialet skal være, og det er heller ikke noen bestemmelse om at domstolen kan be om eller kreve ytterligere dokumentasjon.

NIMs syn kan oppsummeres med at de formelle krav til uavhengighet og ytre saksbehandling ved domstolsprøving synes oppfylt. Loven og høringsnotatet gir imidlertid etter NIMs syn ikke tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til om domstolsprøvingen vil innebære «adequate and effective guarantees against abuse».

²² Høringsnotatet s. 24.

²³ *Big Brother Watch* avs. 359.

²⁴ Se vår tidligere høringsuttalelse pkt. 4.5. Se i denne forbindelse bl.a. innspillet som knytter seg til behovet for reell kontroll og høy kontroll.

3.3. Speiling foretatt før domstolsprøving

Det følger av § 7-3 første ledd at «[s]jefen for Etterretningstjenesten treffer beslutning om å speile kommunikasjonsstrømmer etter § 7-2 som utelukkende skal benyttes for testing og analyse etter §§ 7-5 og 7-7 fjerde ledd med sikte på å avklare om det foreligger grunnlag for å fremme begjæring om rettens beslutning etter annet ledd.» Slik NIM forstår det, knytter dette seg både til innholds- og metadata.²⁵

Departementet skriver at det har kommet til at det ikke vil gi noen merverdi som rettssikkerhetsgaranti at beslutning om speiling for test- og analyse treffes av domstolen.²⁶ Ifølge høringsnotatet er det tale om forberedende handlinger som skal sørge for at det ikke hentes inn mer informasjon enn nødvendig. I denne fasen forutsetter altså lovforslaget at speilingen ikke må forelegges domstolen.

Proessen for bulkinnsamling kan gjerne kategoriseres som en firestegsprosess, der inngrepets intensitet øker jo lengre ut i prosessen man kommer. EMD har uttalt at artikkel 8 gjelder allerede fra oppfangning og innledende oppbevaring av kommunikasjon og relaterte kommunikasjonsdata. Likevel øker graden av vern etter artikkel 8 etter hvert som man beveger seg fremover i denne prosessen. For eksempel gjelder et sterkt vern ved analyse av dataene for en begrenset krets, og enda sterkere ved den påfølgende oppbevaringen av data og bruk av "sluttproduktet", inkludert deling av data med tredjeparter.²⁷

EMD anser ikke nødvendigvis innhenting og søk i metadata mindre inngripende enn for innholdsdata. Domstolen oppstiller samme behov for sikkerhetsmekanismer.²⁸ Samtidig skriver domstolen at når dataene først er hentet inn trenger ikke reglene for behandling av opplysningene nødvendigvis å være identiske for de to typene kommunikasjonsdata, så lenge sikkerhetsmekanismene er på plass.²⁹

Etterretningstjenesten skal etter § 7-6 gjennomføre utvalg og filtrering av kommunikasjon mellom avsender og mottaker i Norge, med mindre unntakene i § 4-2 først ledd kommer til anvendelse.

Dette innebærer at det her ikke legges opp til en innledende autorisasjonsprosess foretatt av en uavhengig instans. I høringsnotatet heter det at det oppstilles strenge krav til internkontroll og aktivitetslogger og at EOS-utvalget skal føre løpende kontroll.³⁰

²⁵ Jf. lovens § 7-5 som regulerer vilkår for uttrekk av ufiltrert kommunikasjon fra én eller flere kommunikasjonsstrømmer og § 7-7 fjerde ledd som regulerer test- og analyse av metadata i bulk.

²⁶ Høringsnotatet s. 17.

²⁷ *Big Brother Watch* avs. 324 flg.

²⁸ *Big Brother Watch* avs. 363.

²⁹ *Big Brother Watch* avs. 364.

³⁰ Høringsnotatet s. 16.

Departementet fremholder i høringsnotatet at det er behov for å gjøre retrospektive søk tilbake i tid, hvilket forutsetter at beslutning om speiling av kommunikasjonsstrømmer for lagring av metadata i tid kommer forut for rettens tillatelse til å gjøre søk i lagrede data.³¹

Inngrepet i retten til privatliv vil etter EMDs praksis inntre allerede ved innhenting av informasjonen. EMD har i sine saker uttalt at bulkinnsamling av informasjon vil aktualisere rettigheter som retten til privatliv på ethvert stadium av prosessen (fra (i) gjennomgang av bulkinnsamlet informasjon, (ii) innledende søk (iii) gjennomgang av materialet fra en analytiker (iv) bruken av datamaterialet fra etterretningstjenesten f.eks. til utarbeidelse av etterretningsrapporter).³²

All den tid EMDs praksis innebærer at prosessen må vurderes som et hele, kan etterfølgende vurderinger og beslutninger innebære at rettssikkerhetshensyn er tilstrekkelig ivaretatt. Som ved avsnitt 3.2 ovenfor, er det imidlertid vanskelig å ta endelig stilling til om domstolene reelt får anledning til en tilstrekkelig grundig prøving.

Så vidt NIM kan se, inneholder ikke forslaget § 7-3 noen bestemmelse om at domstolen skal gis utfyllende opplysninger om den speiling og de «avklaringer» som har skjedd før retten forelegges begjæringen etter annet ledd.

Slik NIM leser den foreslåtte § 7-3 første ledd, innebærer den en forholdsvis vid adgang til bruk og lagring av innhentede materiale, uten at begjæring forelegges for domstolen. Paragraf 7-3 inneholder ikke noen frist for å foreta de «avklaringer» som forutsettes før begjæring fremsettes til retten. Innhentede materiale kan også benyttes etter § 7-5 (testinnhenting og -analyse) og § 7-7 (metadata) uten at dette forelegges domstol. Etter § 7-7 kan metadata lagres i så lenge som 18 måneder.

3.4. EOS-utvalgets rolle

EOS-utvalget er tillagt kontrollfunksjoner i den delen av loven som har trådt i kraft. I tillegg fremheves som nevnt EOS-utvalget i det aktuelle høringsnotat, i tilknytning til speiling foretatt før domstolsavgjørelse.

NIM er enig i at EOS-utvalget har en viktig kontrollfunksjon.

Også på dette punkt vil NIM fremheve at er avgjørende om EOS-utvalget har en tilstrekkelig mulighet til å bidra til «adequate and effective guarantees against abuse».

Heller ikke dette kan NIM uttale noe sikkert om. NIM legger imidlertid til grunn at det tas tilbørlig hensyn til EOS-utvalgets egen vurdering av dette, og har merket seg at utvalget i sin høringsuttalelse av 12. februar 2019 blant annet uttalte at «EOS-utvalgets kontroll med EOS-tjenestene, inkludert E-tjenesten, er ikke innrettet slik at den

³¹ Høringsnotatet s. 14.

³² *Big Brother Watch* avs. 326 flg.

innebærer en full kontroll av alle sider av tjenestenes EOS-virksomhet. En fullstendig kontroll ville være for omfattende for utvalget, og det er et spørsmål om slik kontroll overhodet er mulig eller ønskelig».³³

3.5. Test og utvikling

Mens denne saken var på høring, besluttet regjeringen å sette etterretningstjenesteloven § 7-3 i kraft for test- og utviklingsformål. Aktiviteten er begrenset gjennom en instruks.³⁴ Systemet for tilrettelagt innhenting er ikke satt i operativ drift. NIM reiser spørsmål ved hvordan data som eventuelt samles inn for test og utvikling av systemet vil anvendes i det videre arbeidet. Slik NIM forstår instruksen kan ikke opplysningene som hentes inn eller utleveres danne grunnlag for etterretningsvirksomhet. Departementet bør vurdere å tydeliggjøre i en eventuell proposisjon hva som skal skje med opplysninger som er hentet inn i forbindelse med test- og utvikling av systemet i det videre arbeidet med lovforslaget, og ved en eventuell fremtidig operasjonalisering av systemet.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Assisterende direktør

Gro Nystuen

Rådgiver

Vilde Tennfjord

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

³³ EOS-utvalgets høringsuttalelse 12. februar 2019 side 11.

³⁴ FOR-2022-09-02-1526